

Uitgelezen

Ander volk eerst

Jack van Dijk

Recensie: *Manu Claeys "Het Vlaams Blok in elk van ons"* Uitgeverij Van Halewyck, Leuven, 170 pag.

De uitslag van de verkiezingen van 8 oktober 2000 kwam ook hard aan bij Claeys. Zo hard dat hij hierdoor even niet meer aan schrijven toekwam. De auteur woont in Borgerhout en werd als Antwerpenaar met de neus op de harde feiten gedrukt: 1 op 3 Antwerpenaren stemde op 8 oktober op het Vlaams Blok!

Van een sociologisch plafond voor het Vlaams Blok bleek nog geen sprake te zijn.

Het immobilisme waar Claeys in verkeerde kon alleen maar worden opgeheven door een eigen analyse te maken van de blijvende opgang van het Vlaams Blok.

Claeys had een Déjà Vu gevoel gekregen van al de commentaren die ook nu weer de revue passeerden, direct na de verkiezingen. Oude stokpaardjes als sociaal-economische achterstelling, politieke verwaarlozing, proteststemmen, kwamen ook nu weer aan bod, maar dit was ook al gezegd na de eerste zwarte zondag, in november 1991.

Sindsdien werd er geïnvesteerd in allerlei maatregelen en middelen (SIF-middelen o.m.), ook al tijdens de vorige regeringen. Aan de uitslag van afgelopen oktober afgemeten; heeft het niet veel uitgehaald!

Ondertussen is er nog een trend bijgekomen. Het Vlaams Blok wint nu ook buiten de grote steden; ook in de suburbane gemeenten breekt het Vlaams Blok door.

In dergelijke gemeenten is het doorgaans goed vertoeven. Van samenlevingsproblemen is geen sprake; er wonen bijna geen allochtonen, de gemeentekassen zijn meer dan gevuld en noemenswaardige tewerkstellingsproblemen zijn er ook niet. Maar het Vlaams Blok scoort ook in deze gemeenten percentages tussen de 15 en 20%!!

Daar waar Claeys het heeft over een andere tijdgeest, die zich niet echt zou lenen voor solidariteit, wijzen sociale onderzoekers in dit verband op het fenomeen van de 'Culture of Contentment' (term afkomstig van J.K. Galbraith), vrij vertaald de 'cultuur van zelfgenoegzaamheid'. Het komt erop neer dat een deel van de gegoede burgerij op zichzelf terugplooit (cocooning), maar ook zich desolidariseert van zij die het minder hebben. Dat terugplooiën gaat gepaard met schrik te verliezen wat men heeft opgebouwd in een snel evoluerende samenleving zonder zekerheden.

De auteur zocht naar andersoortige verklaringen en kwam uit bij de mentaliteit van de Vlaming. Dat 'specifieke' aspect was nog onderbelicht gebleven in zijn ogen. De mentaliteit in Vlaanderen, als de voedingsbodem voor dergelijke onacceptabele verkiezingsuitslagen. Dus dieper graven in de Vlaamse ziel was voor de auteur de invalshoek. Waarom Vlaanderen wél een Karinthië aan de Noordzee en niet Nederland of Engeland of Denemarken?

Wat is er zo specifiek aan Vlaanderen om wél een goede voedingsbodem te zijn voor een achterbakse partij als het Vlaams Blok?

De auteur doet de hersenpan open van de Vlaming en kijkt binnen. De Vlaamse psyche als verklarende factor voor de opmars van het Blok in het Vlaamse land!

Claeys zette zich weer aan het schrijven en produceerde de artikelenreeks "Het Vlaams Blok in elk van ons". Deze reeks met een toch wel intrigerende titel verscheen in De Standaard in de kerstperiode, tussen 23 december en 30 december 2000.

De artikelenreeks ontlokte een stroom aan reacties. Zowel positieve, maar natuurlijk ook zeer negatieve reacties. Immers niet iedere Vlaming is ervan gediend om zomaar een 'stukje' Vlaams Blok in zich

geschreven te krijgen en er zullen allicht 'Blokkers' gereageerd hebben die Claeys' doorlichting van Vlaanderen om geheel andere redenen niet geapprecieerd hebben.

Uiteindelijk werd de artikelenreeks met een omvangrijk naschrift, als een essay (in boekvorm) uitgeven. Wat mij betreft een zeer lezenswaardig essay.

De invalshoek was al zo verrassend als controversieel, en voor menig Vlaming provocerend. De opkomst van het Vlaams Blok zou dus veel te maken hebben met de inborst, de psyche van de Vlaming zelf! De auteur maakt gewag van een 'volksaard', spreekt van 'het Vlaamse volk' dat karakteristieken in zich draagt, dat vatbaar maakt voor de bruine pest! Dat is natuurlijk een gewaagde presumptie, je moet maar durven!

Ook mijn eerste reactie was, hier klopt iets niet. Er bestaat niet zo iets als 'het Vlaamse volk', tenminste niet in die éénduidigheid zoals door de auteur uit de hoed getoverd wordt.

De auteur verdedigt zich door te stellen dat het hier geen 'politiek geschrift' betreft in de zin van politiek correct en wetenschappelijk gedekt, maar hij ziet het eerder als een cultureel-filosofisch geschrift.

Tevens is het genre, een essay, goed gekozen; immers, het geeft meer ruimte voor het prozaische. Het geeft de auteur de kans om te 'overdrijven', en de Vlaming als een 'type' neer te zetten. Claeys wil Vlaanderen een spiegel voorhouden. En dat geeft verrassende bespiegelingen.

Claeys wijst op de speciale relatie (of bijna geen relatie) die de Vlaming heeft met de overheid. De overheid moet je ontduiken, wantrouwen, de overheid is zeker uw vriend niet. Dit zou historisch bepaald zijn; immers, België werd in het verleden jarenlang door buitenlandse mogendheden bezet.

Ik kan daarbij aansluiten en wil ook wijzen op de 'interne' bezetting (cultureel en economische Franstalige dominantie), toch zo gevoeld door zeer veel Vlamingen, die nog geduurd heeft tot aan de tweede wereldoorlog. Met als gekende uitwas de collaboratie (in de twee grote oorlogen), om van die dominantie af te geraken. Het moeizaam verwerkingsproces van het naoorlogs verleden, in een mix met het immer aanwezige interne 'communautaire gehakketak', in stand gehouden door extremen langs Vlaamse en langs Franstalige zijde, staat garant voor veel wantrouwen en onlustgevoelens. Dat alles bij elkaar geeft weinig kans tot positieve identiteitsontwikkeling als Belg.

Laten we nu nog eens verder door de bril kijken die Claeys ons aanreikt.

Het is een dergelijke entourage die Claeys de mogelijkheid geeft om te spreken van een bepaalde mentaliteit die 'de Vlaming' zou verworven hebben, waarmee het bedje voor het Vlaams Blok gespreid is. Volgens Claeys ontbreekt het de Vlaming aan wijsheid, empathie en historisch inzicht. Claeys heeft het over mentale tekorten, eigen aan de Vlaming; zes zijn het er (1 per miljoen inwoners) en wel de volgende: gebrek aan consequentie; gebrek aan inlevingsvermogen; weinig realiteitsbesef; gebrek aan rationaliteit; gebrek aan durf; gebrek aan burgerzin. Claeys geeft daarbij voorbeelden. Gebrek aan durf: "nergens ter wereld is de verering van de underdog groter en wie klopt ons in het kampioenschap kop-tussen-de-schouders-laten-zakken?". Gebrek aan consequentie: "de halsstarrige baas die zijn hond altijd in andermans straat uitlaat (eigen voordeur laatst)."

Veel van de genoemde mentale tekorten zijn, op zich, zeker niet specifiek Vlaams!

Hier nogmaals het voordeel van het essay, het vergemakkelijkt de subjectivering, geeft kansen aan humor en overdrijving. Wat in een essay mag, zou niet gepikt worden in een politiek correcte vrije tribune, zou ook niet kunnen in een wetenschappelijk artikel.

Claeys daagt onderzoekers wel uit, zeker eens te onderzoeken wat hij hier zo vanuit de buik debiteert. Toch schuilt er veel waarheid in de voorbeelden die Claeys aanhaalt, gelinkt aan de mentale tekorten.

Interessant aan dit essay is de poging om een 'state of mind' te schetsen, rijp voor een scheldstem, een proteststem, een stem vol afkeer van de politiek, een stem voor het Vlaams Blok.

Het Vlaams Blok stelt geen oplossingen voor, het enige wat het interesseert is een afgescheiden Vlaamse republiek met één volk en één cultuur. Alle middelen om dat te realiseren zijn voor deze partij goed. En als dat betekent, nog meer antipolitiek, het in diskrediet brengen van het hele politiek bedrijf en daarbij altijd naar de anderen te wijzen, en tegelijkertijd zelf niet oplossingsgericht te zijn, dan is dat een doelbewuste strategie van het Vlaams Blok. Het is natuurlijk een verwerpelijke vorm van parasitisme. Het

Vlaams Blok koppelt dit aan het bespelen van, overigens in iedere samenleving onderhuids aanwezig zijnde, etnocentrische gevoelens.

De auteur geeft ook aan waar er alternatieven zijn. De Groenen staan bij Claeys op een goed blaadje. Als antwoord op het Vlaams Blok vindt Claeys dat Vlaanderen zich zelf moet veranderen, als het ware, een 'ander volk' creëren – ik neem aan zonder deze mentale tekorten – en dit in de plaats van het 'eigen volk eerst'. Dit indachtig, houdt Claeys een warm pleidooi voor het ecofilosofisch gedachtegoed. Als het aan Claeys ligt, dan hebben de Groenen – als ideologie – de toekomst. Zij toch die het sterkst denken rond de 'groene as'. Voor het gemak stel ik hier vast dat de Groenen die positie, terecht, kunnen claimen.

Claeys zegt daarover het volgende: "De ecofilosofie is niet naïef. Ze stoelt op een doortimmerd gedachtegoed, dat een verandering in moraal en rationaliteit noodzakelijk acht, voor er werkelijk veranderingen mogelijk zijn in onze omgang met technologie, in ons economisch handelen, in onze leefpatronen, in ons denken over migratie, duurzaamheid, stedelijkheid, democratie enzovoort." (blz. 32) en "De ecofilosoof zet zich af tegen een afstandelijk, objectief, fragmentarisch, technologisch, ecologisch onbewust, politiek onverschillig en sociaal niet-geëngageerd wereldbeeld, waarin materiële vooruitgang beleden wordt zonder nadruk op individuele verantwoordelijkheden. De ecofilosoof daarentegen is betrokken, waardegericht, allesomvattend, humanistisch enzovoort." (blz. 33)
In feite staat bij Claeys voor het 'ander volk eerst', de ecofilosofie model!

Als het gaat over een politieke herverkaveling, dan ziet Claeys het direct vrij groots en rigoureuus en ben ik het hier niet met hem eens. Hij wijst op een herverkaveling die beter samenvalt met de nieuwe breuklijn (materieel/postmaterieel). Volgens Claeys is het dan het meest logische, om te evolueren naar een tweepartijstelsel – dit betekent een hergroepering rond twee polen – en kan op deze wijze zeker komaf gemaakt worden met een partij als het Vlaams Blok.

Dan komen er twee grote volkspartijen: een progressieve en een conservatieve, een linkse en een rechtse. De nieuwe rechtse partij zal een soort VLD-plus zijn, conservatieve katholieken, gematigde Blokkers, flamingante VU-ers en blancostemmers opslopend en dit rond de pool 'eigen belang, /optimale vrije markt en een minimale staat. Het nieuw-linkse kamp groepeerd zich rond SP/Agalev – hier gaat duidelijk de sympathie van Claeys naar uit – en rond de ideeën van postmaterialisme, corrigerend optredende staat, openheid naar andere culturen. Dit is heel schematisch weergegeven. Het enige positieve hieraan is inderdaad dat er geen ruimte meer zal zijn voor een extreemrechtse formatie en dus ook niet voor het Vlaams Blok. Welke kwalen en gebreken, of noem het nadelen, er mijns inziens zijn aan het tweepartijmodel, gaat de bespreking van dit boek ver te buiten en lijkt een interessant onderwerp voor een artikel in een volgend Oikosnummer.

Een ander volk creëren, een gigantische mentaliteitsverandering bewerkstelligen, is absoluut nodig, zegt Claeys, "Pas dan zal het Vlaams Blok niet langer garen spinnen bij het minste dat fout loopt. Pas dan zullen de symptomen van vervreemding, zoals beschreven in Van Dale – angstigheid, apathie, egocentrisme, het gevoel er niet bij te horen, pessimisme, rancune en wantrouwen – niet meer van toepassing zijn op de Vlamingen." (35/36)

Dat is natuurlijk een project van lange adem en Claeys dicht voor preventie, en terecht, een grote taak toe aan het onderwijs: "ontwikkelen kinderen dan vooral manieren om zelfstandig te denken, beslissen en handelen, ze worden sociaal vaardige en weerbare mensjes die onvermijdelijke gevoelens van frustraties op een positieve manier kanaliseren." (36)

Claeys stipt ook aan dat de 'intelligentsia' haar verantwoordelijkheid moet opnemen en optreden als kanaries in de mijnen, in plaats van als struisvogels die hun kop in het zand steken! In de mijnen zijn het de kanaries die het signaal geven bij een calamiteit, bij de minste gaswolk, worden zij misselijk en is dat het teken voor de mijnwerkers om naar boven te snellen. Tot deze maatschappelijke verantwoordelijken, die alert moeten zijn rekent Claeys "de politici, topambtenaren, journalisten, academici, schrijvers, reclamemakers, tv-presentatoren, bedrijfsleiders en bekende Vlamingen van allerlei slag." "Ze moeten tekst en uitleg geven bij hun ongemak. Ze moeten de grenzen afbakenen tussen credibiliteit en debiliteit, tussen democratie en emocratie. Ze moeten een soort officieuze deontologische commissie vormen die morsige

Oikos, Politiek, milieu, cultuur, 18, 3/2001, Uitgelezen

gedachtegangen niet verbiedt maar wel tegenspreekt. Ze moeten in de pen klimmen en analyseren en beelden aanreiken en zo de spiegel vervaardigen waarin de gemiddelde Vlaming zichzelf ziet." (52).

Hoewel Claeys hier en daar overdrijft en 'stereotypeert' en ik het ook niet met al zijn standpunten eens ben, heb ik toch genoeg kernen van waarheid aangetroffen in zijn essay en heb ik dit met veel plezier gelezen.

Nu nog genoeg Vlamingen dit boekje cadeau doen en dan hard met zijn allen werken aan dat 'andere volk eerst'.

Jack van Dijk